

Kunstenaarsblik op beton

KUNSTWERK BRUCE NAUMAN GEPREFABRICEERD IN BETON

Het Antwerpse Middelheimmuseum heeft met *'Diamond Shaped Room with Yellow Light'* van de Amerikaanse kunstenaar Bruce Nauman een uniek stuk toegevoegd aan zijn collectie. Uniek omdat het werk voorheen nog maar kort tentoon gesteld werd. Maar ook omdat het een van de weinige buitensculpturen is die de kunstenaar ontwierp. De refabricatie van het kunstwerk was een boeiend samenspel tussen de studio van Nauman en aannemer Mathieu Gijbels.

Met *'Diamond Shaped Room with Yellow Light'* heeft het Middelheimmuseum er een opmerkelijke blikvanger bij. De diamantvormige betonstructuur ziet er van op afstand uitnodigend uit. Toch omschrijft Nauman de ruimte zelf als ongestuurd. Maar hij plaatst het werk op zo'n opvallende locatie dat je toch wordt aangespoord om het werk te betreden. Ook binnen wacht een tegenstrijdige situatie: de moeite die je moest doen om het werk te betreden, wordt 'beloond' met een desoriënterende ervaring. Aan de andere kant deed iemand misschien hetzelfde. Toch lijkt echt contact onmogelijk. De omgeving is strak gecontroleerd door de kunstenaar. Hij vraagt onze medewerking, maar staat vervolgens heel weinig inbreng van de bezoeker toe. Het werk lijkt een val, een *'Experience Trap'*. Zo confronteert hij ons met onze hoop en verwachtingen, en met de invloed die we denken te (moeten of mogen) hebben.

De Amerikaanse kunstenaar – die vooral bekendheid geniet omwille van zijn pionierswerk op het gebied van elektronische media installaties, videokunst en neonwerken – zette de eerste schetsen voor *'Diamond Shaped Room with Yellow Light'* al begin jaren '80 op papier. Het duurde tot de periode 1986-1990 voor het project daadwerkelijk vorm kreeg. Het kunstwerk werd toen voor het eerst uitgevoerd in het kader van de groepstentoonstelling *'Zeitgenössische Kunst im Städtischen Raum'*, die in 1990-1991 in het Duitse Frankfurt plaats vond. Deze eerste versie bestond uit bepleisterd baksteenmetselwerk, verdween in 1990 en werd sindsdien niet meer tentoongesteld.

PIÈCE UNIQUE

Het werk krijgt nu een definitieve bestemming in de Middelheimcollectie. Sara Weyns, directrice van het Middelheimmuseum omschrijft het kunstwerk als een *'pièce unique'* die het Middelheim toelaat zich scherper te positioneren. *"Het werk van Nauman is in alle belangrijke hedendaagse kunstmusea vertegenwoordigd, maar zijn openluchtwerk is uiterst zeldzaam. Andere musea kochten kleine sculpturen, videowerk en werk op papier, maar geen grootschalige buitensculpturen. Hierin zit de complementariteit van het Middelheimmuseum met de grote Europese collecties"*.

Het werk vertegenwoordigt de *'roots'* van andere belangrijke werken in de museumcollectie (Pedro Cabrita Reis, Per Kirkeby, Atelier van Lieshout, Andrea Zittel, ...): de *'tussenstap'* tussen sculptuur en architectuur, en werken waarin een grotere interactie met het publiek wordt opgezocht. Het is de voorbode van de vandaag alomtegenwoordige participatieve kunstpraktijken. Naumans werk wil de toeschouwer betrekken, maar geen vrijblijvende situatie presenteren."

Diamond Shaped Room with Yellow Light behoort tot een reeks van monumentale bouwwerken die de kunstenaar tot stand bracht in de jaren 60 en 80 – twee decennia waarin hij erg productief was en die als de belangrijkste periodes in zijn oeuvre gelden. Met uitzondering van enkele constructies die nog in het bezit van Nauman zelf zijn, maken die werken sinds lang deel uit van belangrijke internationale collecties. Diamond Shaped Room with Yellow Light is een van de weinige buitenwerken uit de reeks. Zijn openluchtwerk is uiterst zeldzaam, en komt bijna niet voor in Europese publieke collecties. Volgens Alexander van Grevenstein, voormalig directeur van het Bonnefantenmuseum in Maastricht, gaat het om een van de laatste grote onbekende werken uit het oeuvre.

INTENSIEF ONTWERPTRAJECT

Van het *'Diamond Shaped Room with Yellow Light'* was niets meer ter beschikking dan enkele schetsontwerpen. Het vertalen van dat ontwerp naar een kunstwerk had dus heel wat voeten in de aarde. *"Buiten de ontwerpschets en enkele technische tekeningen met een maatvoering in inches hadden we niets in handen om het werk te realiseren,"* vertelt Gert Janssen, technisch directeur bij aannemer Mathieu Gijbels. *"In eerste instantie hebben we naar oplossingen gezocht om het werk te bouwen, van metselwerk met een afwerking in imitatiebeton – zoals het werk in Frankfurt werd tentoongesteld – over het ter plaatse storten tot twee prefab oplossingen: de industriële panelen of een variant in ultra hoge sterkte beton. De industriële variant bleek het meest aan te sluiten bij de wens van de kunstenaar omdat hij voldoende dikke wanden voor ogen had. De wanden in het ultra hoge sterkte beton zouden hooguit 10 cm dik zijn. Bovendien was de hoge kostprijs hier ook een bezorgdheid."*

Eenmaal de meest geschikte constructiemethode vast lag, gingen de ingenieurs aan de slag om de productietekeningen uit te werken. *"Voor iedere stap in dit proces hebben we teruggekoppeld met het museum en de studio van Bruce Nauman voor bijkomende specificaties en voor akkoord. Details als de uitvoering van de hoekaansluitingen, de vellingkanten, hoe vervuiling van het beton tegen te gaan, ... zijn doorgesproken met het Middelheimmuseum en de kunstenaar. Tijdens dit ontwerpproces koos Nauman ervoor de glanzende zijde van de panelen aan de binnenzijde te plaatsen om zo het licht optimaal te reflecteren. Dat stelde ons voor een uitdaging naar de afwerkingsgraad van de buitenzijde. Om de panelen aan de buitenzijde een mooiere afwerking en hogere duurzaamheidsgraad te geven, hebben we ze na de montage afgewerkt met een duurzaamheidscoating. Enkele imperfecties zijn bijgewerkt met een cementherstelling,"* vervolgt Gert Janssen.

EERLIJKE UITSTRALING

De productie van de panelen gebeurde met de grootste zorg en volgens de hoogst mogelijke kwaliteitsnormen. *“Bruce Nauman beoogde een natuurlijke aspect van het beton, een zo eerlijk mogelijke uitstraling. Grindresten waren geen probleem.”*

Na het ontwerptraject en productieproces restte nog één grote uitdaging: het transport en de montage van de panelen. Een risicovolle onderneming. Denk maar aan mogelijke beschadigingen tijdens het transport of de montage, de beperkte montage ruimte in relatie tot de afmetingen en het gewicht van de panelen. *“In eerste instantie was er het transport van de 16 ton zware en 5 m hoge panelen. Dit vroeg om speciaal transport met aangepaste vrachtwagens, via speciale routes en onder begeleiding van pilootwagens. Voor de montage dienden we uiterst omzichtig te werken in de parkomgeving van het museum. Zo hebben we een rijweg in metalen platen gelegd en diende de kraanmachinist behoedzaam te manoeuvreren tussen de bomen. De montage verliep vrij vlot. Op amper 4 dagen was de constructie voltooid, inclusief het plaatsen van de gele led-lampen en de buitenaanleg”.*

Bruce Nauman

Bruce Nauman is een Amerikaanse kunstenaar (beeldhouwer en videograaf), geboren in 1941 in Indiana. Hij begon als abstract schilder, maar weigerde zich te laten vastpinnen in een bepaalde school of strekking. In 1965 legde hij de penselen naast zich neer om nieuwe pistes te verkennen... Bruce Nauman denkt veel na over het menselijk lichaam en zijn bewegingen. Hij maakt filmpjes waarin alledaagse bewegingen en gebaren worden uitgelicht. Maar hij beperkt zich niet tot één techniek en verkent diverse expressiewijzen, zoals beeldhouwen, video, performances, holografie, tekenen, neonlicht en geluidsinstallaties. Wegens zijn veelzijdige aanpak is Bruce Nauman vandaag nog steeds een kunstenaar die zich niet in een vakje laat klasseren. Hij weet ook te provoceren (zoals veel kunstenaars in het wereldje van de minimalistische of conceptuele kunststromingen). Hij verklaart ook graag zelf dat hij aan agressieve kunst doet : *"Ik wil dat mijn kunst heftig en agressief is, omdat dat mensen verplicht er aandacht aan te schenken"* legde hij ooit uit aan het Hamburger Bahnhof (nvdv : één van de stedelijke musea in Berlijn).

Tekst: TIM Vanhove

Foto's: archimedia.be

Status: gerealiseerd in 2018

Locatie: Middelheimmuseum, Middelheimlaan 61, 2020 Antwerpen

Opdrachtgever: Middelheimmuseum en Middelheim Promotors vzw

Het productieproces was een samenwerking tussen de volgende partners:
stad Antwerpen, Ackermans & Van Haaren, Mathieu Gijbels, L.I.F.E. en de Middelheim Promotors vzw.

Meer info:

<https://www.youtube.com/watch?v=rkdUmyrepD8>

